

Milda Talalaitė
Europos Sąjungos 2007 - 2013 m. Struktūrinės paramos poveikis Baltijos šalims.
Darbo vadovė lekt. J. Stankevičienė, doc. dr. J. Stravinskienė.
Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.
Kaunas, 2014.

SANTRAUKA

Nuo pat įstojimo į Europos Sąjungą Baltijos šalys ekonomikos stiprinimui gauna ES struktūrinių fondų paramą. Ši parama yra viena iš patraukliausių ES struktūrinės politikos priemonių, nes šalims yra skiriamos didelės apimties išmokos iš ES struktūrinių fondų. Pirmasis paramos etapas, kurio metu Baltijos šalims buvo skiriama ES struktūrinė parama buvo 2004 - 2006 m. Remiantis šiuo laikotarpiu pasiektais rezultatais matyti, kad ES struktūrinės paramos įtaka Baltijos šalims buvo reikšmingai teigiama.

Šiuo metu, pasibaigus antrajam programavimo etapui (2007 – 2013 m.) ES struktūrinės paramos panaudojimo tema yra itin aktuali ir reikalaujanti gilesnės analizės, nes yra svarbu įvertinti praėjusio laikotarpio ES struktūrinės paramos įsisavinimo efektyvumą ir poveikį Baltijos šalims, tam, kad galima būtų kuo efektyviau įgyvendinti trečiąjį (2014–2020 m.) ES paramos įsisavinimo etapą.

Tyrimo objektas. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos ir jų panaudojimo įtaka Baltijos šalims.

Darbo tikslas – išanalizuoti 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos įsisavinimą ir poveikį ekonomikai Baltijos šalyse bei nustatyti ES struktūrinės paramos žinomumo lygį Lietuvoje.

Darbo tikslui pasiekti buvo išsikelti tokie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti ir pateikti Europos Sąjungos struktūrinės paramos principus, tikslus, remiamas sritis ir fondus, iš kurių yra skiriama ES struktūrinė parama.

2. Remiantis moksline literatūra, išnagrinėti ES struktūrinės paramos poveikį Baltijos šalių ekonomikoms.

3. Atlikti ES struktūrinės paramos 2007 – 2013 m. įsisavinimo bei nacionalinėse bendrosiose strategijose numatytų tikslų įgyvendinimo analizę.

4. Apibūdinti pagrindinius ES struktūrinės paramos viešinimo aspektus ir kiekybiniu tyrimu identifikuoti ES struktūrinės paramos žinomumo lygį Lietuvoje.

Bakalauro darbo metu gauti **rezultatai** parodė, jog:

1. Europos Sąjungos struktūrinė parama yra pagrindinis instrumentas vykdamas nuoseklų socialinio ir ekonominio atotrūkio tarp Europos Sąjungos šalių ir regionų mažinimą, kuriam yra skiriama daugiau kaip 1/3 viso ES biudžeto. 2007 – 2013 m. ES struktūrinė parama buvo skiriama pagal tris tikslus: konvergencijos, regioninio konkurencingumo ir užimtumo bei Europos teritorinio bendradarbiavimo. Baltijos šalims per 2007 – 2013 m. laikotarpį buvo skirta daugiau nei 10,908 mlrd. eurų, iš kurių daugiau nei 50 proc. visos paramos paskirta iš Europos regioninės plėtros fondo.

2. Numatomas ES struktūrinės paramos poveikis įvairioms šalims labai skiriasi, nes tai lemia skirtingos šalių savybės, tokios kaip skirtinga finansavimo apimtis bei ekonominės struktūros skirtumai. ES struktūrinės paramos įtaka šalies ekonomikai dažniausiai analizuojama naudojant QUEST, HERMIN ar ECOMOD ekonometrinius modelius. Remiantis visais modeliais, ES struktūrinė parama turi reikšmingą teigiamą įtaką Baltijos šalių BVP. Naudojant QUEST modelį gauta, kad ES struktūrinė parama gali lemti 2,27 – 3,8 proc. BVP prieaugį. Remiantis HERMIN modelio rezultatais Baltijos šalių BVP prieaugis dėl ES struktūrinių fondų paramos gali būti 8,3 – 9,3 proc., priklausomai nuo analizuojamos šalies. Didžiausią ES struktūrinės paramos įtaką gauta remiantis ECOMOD modeliu: pagal šį modelį analizuojama parama gali lemti 8,07 – 18,81 proc. BVP prieaugį Baltijos šalyse. Remiantis visais analizuotų modelių rezultatais gauta, kad didžiausią įtaką tarp Baltijos šalių ES struktūrinė parama turi Lietuvos BVP.

3. Atlikta Baltijos šalių ES struktūrinės paramos 2007 – 2013 m. įsisavinimo analizė parodė, jog Baltijos šalys, lyginant su kitomis ES šalimis narėmis bei Europos Sąjungos struktūrinės paramos įsisavinimo vidurkiu, ES struktūrinių fondų lėšas įsisavino gerai (Estija įsisavino 78,31 proc., Latvija – 65,46 proc., o Lietuva 77,89 proc. skirtų lėšų). Visų trijų šalių įsisavinimo lygis yra pirmajame dešimtuose, o Estija yra geriausiai struktūrinę paramą įsisavinusi šalis Europos Sąjungoje analizuojamu laikotarpiu.

4. ES struktūrinė parama yra įsisavinama per projektus, kurie turi būti dalinai finansuojami ir nacionalinėmis šalių lėšomis. Kartu su nacionalinėmis lėšomis Baltijos šalys per 2007 – 2013 m. planuotoms strategijoms įgyvendinti turėjo daugiau nei 17,6 mlrd. eurų. Didžiausią dalį nacionalinėmis biudžeto ar projektų vykdytojų lėšomis analizuojamu laikotarpiu finansavo Latvija (beveik 20 proc.). Tuo tarpu Estijoje ir Lietuvoje ši dalis buvo žemesnė ir atitinkamai siekė 17 proc. bei 15 proc.

5. Atskirų ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimo sričių analizės rezultatai, parodė, kad didžiausia dalis finansavimo iš ES struktūrinių fondų Baltijos šalyse paskirta „Infrastruktūros ir paslaugų gerinimo sričiai, kuriai teko 57,4 proc. visos analizuojamos paramos.

6. Atlikus nacionalinėse bendrosiose strategijose 2007 – 2013 metams numatytų tikslų įgyvendinimo analizę, gauti rezultatai parodė, jog geriausiai Baltijos šalyse buvo įgyvendinami veiksmai skirti ekonominės aplinkos gerinimui bei technologinei plėtrai.

7. Žvelgiant į Baltijos šalių pagrindinius makroekonominius rodiklius buvo pastebėta, kad Baltijos šalių ekonomikos padėtis nuo 2010 m. gerėjo: šalių BVP nuolat augo; infliacija sumažėjo iki 3,2 proc. Estijoje, 1,2 proc. Lietuvoje bei 0 proc. Latvijoje; nedarbas šalyse taip pat sumažėjo iki vidutiniškai 10 proc. Viena iš šių teigiamų pokyčių priežasčių yra ES struktūrinių fondų paramos suteikiamos galimybės.

8. Atlikus žinomumo apie ES struktūrinę paramą Lietuvoje studiją teoriniu ir praktiniu aspektu konstatuota:

- Kiekvienas projektas unikalus, todėl tik pats projekto vykdytojas, žinodamas projekto specifiką, gali geriausiai įvertinti, kokios viešinimo priemonės tinkamiausios. Projekto viešinimui, kai tikslas yra tik padidinti ES struktūrinių fondų žinomumą ar supažindinti su vykdomu projektu, gali būti naudojamos informacinės lentos, lipdukai, plakatai bei įvairios reprezentacinės priemonės. Jeigu norima suteikti išsamesnę informaciją apie vykdomą projektą, dažniausiai naudojami įvairūs informaciniai leidiniai, organizuojami renginiai, informacija viešinama internete, radijo ar televizijos laidose, taip pat gali būtų rengiami pranešimai spaudai ar spaudos konferencijos.

- ES struktūrinės paramos viešinimas yra privalomas visiems projektų, dalinai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų, vykdytojams. Viešinimo veikla yra labai svarbi ES struktūrinės paramos panaudojimo veiksmų dalis, nes lemia gaunamos paramos panaudojimo skaidrumą bei formuoja visuomenės nuomonę apie Europos Sąjungą ir jos pagalbą šalims.

- Atlikto empirinio tyrimo duomenimis:

- o ES struktūrinės paramos žinomumo lygis Lietuvoje yra aukštas – daugiau nei 90 proc. apklaustųjų buvo girdėję apie ES struktūrinę paramą ir beveik visi iš jų (97,8 proc.) žinojo, kad Lietuva gauna paramą iš ES struktūrinių fondų.

- o Lietuvos gyventojai atpažįsta ES struktūrinės paramos 2007 – 2013 m. ženklą Lietuvoje bei sieja jį su Europos Sąjunga, jos teikiama parama bei ES ir Lietuvos bendradarbiavimu.

- o Daugiausiai informacijos apie ES struktūrinius fondus gyventojai gavo iš projektų vykdymo vietose įrengtų stendų, televizijos, radijo ar spaudos bei internete.

- o Lietuvos gyventojai teigiamai vertina ES struktūrinės paramos įtaką Lietuvai.

- Įvertinus tai, jog Lietuvos gyventojai yra informuoti apie ES struktūrinę paramą, jos finansuojamas sritis ir panaudojimą Lietuvoje, bei atsižvelgiant į teigiamą šios paramos įtakos vertinimą, galima daryti išvadą, kad ES struktūrinė parama Lietuvoje yra įgyvendinama efektyviai ir skaidriai, o visuomenėje yra suformuotas teigiamas požiūris į šios paramos vaidmenį Lietuvos ekonomikai.

Bakalauro darbe pateiktais rezultatais galima remtis įgyvendinant 2014 – 2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, atsižvelgiant į sritis, kuriose Lietuva bei Baltijos šalys labiausiai atsilieka nuo bendrų Europos Sąjungos rodiklių. Remiantis atliktu ES struktūrinės paramos žinomumo Lietuvoje tyrimu, galima didinti minėtos paramos viešinimo veiksmų efektyvumą, atsižvelgiant į tai, kokios informacijos visuomenei trūksta bei kurios visuomenės grupės yra mažiausiai pasiekiamos.